

værk med titlen "Women and Environment in the Third World: Alliance for the Future" af Irene Dankelman og Joan Davidson et af de tidligste bidrag til denne diskurs. Siden da har feministiske forskere og aktivister verden over forsøgt at belyse kønsdimensionerne i de presserende miljøudfordringer.

Kønsroller - et sæt socialt foreskrevne adfærdsmønstre og holdninger, der anses for passende eller ønskværdige for enkeltpersoner baseret på deres køn - er nøglefaktorer i forbindelse med klimaretfærdighed, herunder adgang til ressourcer og kapital og opfyldelse af samfundets forventninger. Kønnede adfærdsmønstre opstår som en afspejling af kulturelle normer og værdier i et samfund, hvilket giver anledning til samfund, der ofte opfattes som domineret af patriarkalske strukturer. Der findes dog også eksempler på matriarkalske samfund, hvor kvinder har centrale roller. Kønsbegrebet tjener til at belyse, at ulighed mellem kønnene ikke er en fastlåst realitet, men snarere et dynamisk spørgsmål, der kan forandres.

Traditionelle kønsforventninger har stor indflydelse på adgangen til livsvigtige ressourcer, og kvinder står ofte over for begrænsninger på grund af deres marginaliserede samfundsmæssige position. Omvendt har mænd en tendens til at nyde godt af samfundsmæssige privilegier, der giver relativt uhindret adgang til ressourcer. Klimaforandringerne forværrer de eksisterende uligheder mellem kønnene og har en uforholdsmæssig

stor indvirkning på kvinder og piger, som står over for en øget risiko for kønsbaseret vold under kriser, f.eks. seksuelle overgreb og menneskehandel. Da klimaforandringer ikke er "kønsneutrale", er det bydende nødvendigt at tage fat på kønsspecifikke konsekvenser inden for en omfattende politisk ramme for at tage fat på de grundlæggende årsager til kønsforskelle.

Queer-feministisk terminologi

Det er vigtigt at bemærke, at klimakrisen ikke er et binært scenarie, fordi de berørte individer på tværs af køn har et mangfoldigt spektrum af kvaliteter, privilegier og egenskaber. Opfattelsen af køn som stærke modsætninger oversimplificerer de indviklede realiteter i den menneskelige eksistens. Det er afgørende at anerkende forskellen mellem "biologisk køn og socialt køn". Socialt køn er opstået som et begreb, der adskiller sig fra biologisk køn, som vedrører de fysiologiske forskelle mellem mænd og kvinder (f.eks. gonader, kønsorganer, kromosomer, hormoner). (Se Europarådets information om "[Sex and Gender](#)").

Køn er en lagdelt konstruktion, der er formet af sociale, psykologiske og kulturelle påvirkninger, og som udvikler sig gennem socialiseringsprocesser. Det omfatter de normer, adfærd og de roller, der er forbundet med forskellige kønsidentiteter, herunder kvinder, mænd, piger, drenge og kønsafvigende personer, samt den relationelle dynamik mellem dem.

På tværs af forskellige samfund og kulturer kan opfattelsen af, hvad der er "maskulint" eller "feminint", variere. Samfund etablerer normer og forventninger omkring køn, som overføres gennem familie-, uddannelses- og mediasammenhænge og derved former individuel adfærd og samfundsstrukturer. Køn fungerer både som en analytisk ramme for at forstå identitetsdannelse og som et politisk begreb, der omhandler magtdynamikker i samfundet. Som et socialt konstrueret fænomen udviser køn variation på tværs af kulturer og kan undergå udvikling over tid.

I vores tilgang til ligestilling mellem kønnene anerkender vi vigtigheden af at anerkende mere end to køn. Det betyder, at vi inkluderer andre kønsidentiteter som transkønnede, queer-personer og personer, der identificerer sig som ikke-binære, i vores analyse- og sammenligningsramme. Der findes forskellige definitioner, men vi holder os til den, der er vedtaget af EU, og som omfatter LGBTIQ-identiteter. Derudover anvendes udtryk som kønsnonkonforme personer og kønsmarginaliserede grupper, hvilket understreger behovet for

Credit: [Md Harun Or Rashid - Flickr](#), [CC 2.0-licens](#)

at bevæge sig ud over en binær forståelse af køn. Men for klarhedens skyld og på grund af begrænsninger i den tilgængelige forskning refererer denne artikel primært til køn i form af mænd og kvinder. Det er værd at bemærke, at størstedelen af forskningen ikke går i dybden med yderligere analyser af kønsmarginaliserede grupper, og derfor begrænser vi vores analyse til kvinder og piger af praktiske og læsevenlige årsager.

Intersektionelt feministisk perspektiv

Det er vigtigt at kombinere en intersektionel tilgang med en kønsoptik, da hver mand eller kvinde er unikt påvirket af et sæt privilegier og ulemper, der kun vedrører denne person. En ældre kvinde, der bliver racialiseret i en storby, har måske ikke meget til fælles med en ung hvid kvinde i en landsby. En intersektionel tilgang hjælper folk med at styre uden om forsimplede klassifikationer af mænd og kvinder.

Intersektionalitet, et kerne begreb inden for både feminisme og miljø, blev først introduceret af den amerikanske forsker Kimberlé Williams Crenshaw i 1989. Begrebet anerkender individer som mangesidede væsener med forskellige erfaringer og modstår tendensen til at kategorisere dem i snævre termer. Grundlæggende anerkender intersektionalitet det umulige i at begrænse individer til enkeltstående kategorier og understreger behovet for at forstå den menneskelige kompleksitet ud over en enkelt form for identitet som f.eks. køn. I stedet understreges samspillet mellem forskellige typer af identitet, herunder etnicitet/racialisering, køn, klasse, alder, (manglende) evner og geografisk placering, som er sammenflettet med samfundsmæssige magtstrukturer og uligheder.

Feministiske perspektiver på klimaretfærdighed

Mary Robinson, tidligere FN-klima udsending, sagde

engang: *"Klimaforandringer er et (man-made) menneskeskabt problem og skal have en feministisk løsning"*. Køns overvejelser skal ikke være et supplement, men snarere et grundlæggende element i udformningen af ideer til en retfærdig omstilling gennem en feministisk optik. Derfor bør sådanne koncepter være baseret på feministiske principper sammen med dekoloniale og antiracistiske metoder.

Feministiske analyser har undersøgt de vestlige vidensparadigmers dominans og fremhævet undertrykkelsen og udnyttelsen af oprindelige folks videnssystemer. Særligt inden for den økofeministiske diskurs, der især er udbredt i Latinamerika, lægges der vægt på sammenhængen mellem vold mod naturen, territorier og menneskekroppe. Feministisk kritik har konsekvent påpeget, at kommercialiseringen af produktivitet, effektivitet og konkurrence har en tendens til at tilsidesætte nødvendigheden af at fremme både menneskelig og miljømæssig velfærd. Vestlig politisk-økonomisk styring er gearret til at fremme en ubarmhjertig stræben efter produktivitet, målt ved BNP-vækst, som resulterer i en vedvarende krise i den sociale reproduktion. Især de fremherskende grønne økonomiske diskurser prioriterer ofte teknologiske løsninger og tilslører dermed de underliggende økonomiske og økologiske strukturer. Dette perspektiv fokuserer snævert på teknologiske fremskridts evne til at afhjælpe, forbedre eller strømline processer, samtidig med at man ikke tager fat på de grundlæggende årsager til nutidens udfordringer.

Feministiske fortalere har konsekvent modsat sig patentering af levende organismer og kommercialisering af kvinders kroppe, idet de har prioriteret at undersøge de sociale konsekvenser og de dermed forbundne omkostninger. De lægger vægt på at genvinde fælles ressourcer og fremme kollektivt ejerskab. Centralt i økofeministisk tænkning er anerkendelsen af klimaforandringer, kønsforskelle og samfundsmæssig ulighed som indbyrdes forbundne udfordringer, der alle stammer fra

den fremherskende dominans af patriarkalske strukturer i samfundet. En del af denne kritik er udviklingen af (øko-)feministiske alternativer, der sigter mod at sætte reproduktion eller omsorg i centrum for økonomien, baseret på en socioøkonomisk model, der ikke sigter mod så meget økonomisk vækst som muligt, men afbalanceret bæredygtig vækst, hvor mennesker lever inden for planetens rammer. Et eksempel på sådanne alternative modeller og praksisser er udviklingen af Buen Vivir-konceptet, som stammer fra oprindelige samfund i Latin- og Mellemamerika. Et andet er den rolle, som lokale/regionale kooperativer, der fokuserer på grundlæggende behov, spiller.

Kønnede sårbarheder

Klimaforandringernes uforholdsmæssigt store indvirkning på kvinder i forhold til mænd er tæt forbundet med forskellige samfundsmæssige, kulturelle og økonomiske faktorer. Det grundlæggende spørgsmål: *Hvorfor påvirker klimaforandringerne kvinder anderledes end mænd?* er blevet undersøgt af eksperter på klimaområdet, og det rungende svar peger på ulighed mellem kønnene. FN understreger, at ulighed mellem kønnene sammen med klimakrisen udgør en af de største trusler mod kvinders levebrød, sundhed og sikkerhed på verdensplan. Derfor er det bydende nødvendigt at anerkende, at klimaforandringer fungerer som en katalysator, der forstærker eksisterende kønsforskelle og gør dem i sagens natur ikke kønsneutrale.

Globalt set har kvinder ansvaret for at opretholde husholdninger ved at sikre adgang til mad, vand og brændsel. På trods af at landbruget er en central sektor for kvinders beskæftigelse i det globale syd, har kvinder stadig begrænset adgang til jord og andre naturressour-

cer, hvilket gør dem afhængige af deres mænds beslutninger. Presset på unge piger for at forlade skolen for tidligt for at påtage sig huslige pligter er et yderligere eksempel på denne ulighed. Desuden påvirkes kvinders og pigers sundhed negativt af klimaforandringerne, da de kæmper med begrænsede ressourcer for at få adgang til vigtige tjenester og sundhedsydelser.

Under klimakatastrofer øges kvinders sårbarhed, og der opstår flere sygdomme, og fødsler bliver mere risikable med større risiko for dødsfald for både mor og barn. Kvinder spiller også en central rolle som familiens primære omsorgspersoner og sørger for deres børns sikkerhed under kriser. Når der bliver mangel på mad på grund af utilstrækkelig nedbør, ofrer kvinder ofte deres egen ernæring for at brødføde deres familier. Kvinder bærer også hovedbyrden af vandknaphed og står over for farerne ved lange rejser i søgen efter rent vand under tørke. Det udsætter dem for øgede risici som seksuelle overgreb, chikane og menneskehandel. Den hjemlige sfære er ikke fritaget for farer, og antallet af GBV, herunder vold i hjemmet, stiger kraftigt under klimakatastrofer. Desuden tvinger eftervirkningerne af klimarelaterede katastrofer ofte kvinder ud i usikre situationer. De flygter fra oversvømmede hjem og søger ly i uformelle byområder, ofte kaldet slumkvarterer, hvor de lever under usikre og sårbare forhold. Kvinders manglende adgang til social, økonomisk og uddannelsesmæssig kapital gør dem særligt sårbare over for den eksistentielle trussel, som klimaforandringerne udgør.

Nyere forskning tyder på et perspektivskifte i forhold til kønsrelaterede sårbarheder i forbindelse med klimakrisen. I stedet for udelukkende at undersøge de direkte effekter af klimaet på kønsrelaterede sårbarheder bør

Klimademonstration i Pittsburgh, den 24. september 2021
Credit: [Mark Dixon - Flickr](#), CC 2.0-licens

der lægges vægt på at forstå den dynamiske karakter af disse sårbarheder. Kvinder er ikke sårbare, fordi de er kvinder, men på grund af socialt konstruerede patriarkalske magtstrukturer, som de ofte lever inden for. Disse magtstrukturer resulterer i begrænset adgang til vigtige ressourcer og offentlige tjenester, begrænsede uddannelsesmuligheder og begrænsninger i forhold til at eje jord. Kvinder har typisk færre virksomheder, har svært ved at få formel beskæftigelse og møder barrierer i forhold til at få adgang til kredit og finansielle ressourcer sammenlignet med mænd. En betydelig del af det ulønnede omsorgsarbejde påhviler kvinder i familien. Dette ansvar omfatter opgaver som at skaffe vand og mad, opgaver, der bliver stadig mere byrdefulde i klimasårbare områder, hvor ressourcerne er knappe. Den eksisterende kønsbestemte arbejdsdeling forværrer yderligere de udfordringer, som kvinderne står over for.

Grundlæggende er individers tilpasningsevne tæt forbundet med faktorer som køn, socioøkonomisk baggrund, økonomiske ressourcer, magtdynamik og adgang til og kontrol over vigtige ressourcer, især jord. Omfanget af ulighed mellem kønnene i forhold til disse faktorer hænger direkte sammen med de udfordringer, kvinder står over for, når de skal implementere effektive tilpasningsstrategier. Det er afgørende at adressere og afbøde disse forskelle for at udvikle robuste politiske rammer, der har til formål at øge kvinders modstandsdygtighed over for klimaskabte udfordringer.

Kvinder som aktive agenter i forbindelse med klimaforandringer

For at øge effektiviteten af strategier til håndtering af klimaforandringer er det bydende nødvendigt at udnytte kvinders ekspertise på tværs af forskellige områder. Kvinder spiller en central rolle inden for landbrug, bevarelse af biodiversitet, husholdning, indkomstkabelse og på det politiske område. På trods af den fremherskende diskurs, der fremhæver kvinders sårbarhed i det globale syd over for konsekvenserne af klimaforandringer, er det afgørende at anerkende deres proaktive engagement i udviklingen af tilpasningsstrategier. Kvinder, der ofte står over for ulige adgang til ressourcer og bærer en uforholdsmæssig stor byrde af klimaforandringsrisici, udviser bemærkelsesværdig modstandsdygtighed. De konfronterer ikke kun udfordringer, men fremstår som forandringsagenter. Samtidig med at vi anerkender kvinders øgede sårbarhed, er det lige så vigtigt at understrege deres rolle som centrale bidragydere til bæredygtige løsninger. Indsatsen for ligestilling og inddragelse af kvinder i beslutningsprocesser er altaf-

Credit: [UN Women/Joe Saade - Flickr](#), CC 2.0-licens

gørende for at styre kursen mod en bæredygtig fremtid. Intersektionalitetsoptikken fremmer en mere omfattende forståelse af kønsdynamikker.

Forskere har kritiseret fremstillingen af kvinder i klimadiskursen som blot "sårbare". Derfor er fokus skiftet til at anerkende kvinders handlekraft, færdigheder og stemmer, som trods fremstillingen af den iboende offerrolle. På trods af de utallige udfordringer, kvinder møder i forskellige samfundsmæssige sammenhænge, søger de aktivt alternative veje til selvstændiggørelse. Ved at organisere sig på forskellige niveauer fra lokale græsrodder til internationalt samarbejde modstår kvinder undertrykkende systemer og etablerer netværk, der giver dem kollektivt magt til at forfølge fælles mål. Denne kollektive handling giver ikke kun en platform for modstand, men skaber også muligheder for et modstandsdygtigt levebrød. Når vi anlægger en politisk orienteret tone, er det vigtigt at fremhæve kvinders handlekraft i forhold til udfordringerne ved klimaforandringerne.

Et tydeligt eksempel på kvinders handlekraft kan ses i deres politiske deltagelse, da forskning viser, at lande med flere kvinder i parlamentet ofte gennemfører strenge politikker for klimaforandringer. Derfor korrelerer den øgede tilstedeværelse af kvinder i regeringen med stærkere klimapolitikker. Desuden har kvinder og piger over hele verden været på forkant med klimaaktivismen og har brugt en række forskellige metoder til at beskytte, genoprette og regenerere miljøet. Dette kan ses i Pallur Dalit Women's Collective, som begyndte i 2016, da 40 jordløse dalitkvinder generobrede over syv hektar ulovligt besat jord i deres lokalsamfund for at fremme fødevarerproduktet gennem kollektivt landbrug. Pige-ledede og ungdoms-ledede grupper, netværk og kollektiver er ved at blive indflydelsesrige stemmer, der aktivt kæmper for at integrere ligestillings spørgsmål i diskussioner om klimaforandringer. Nogle af disse vigtige stemmer omfatter Ainura Sagyn, Autumn Peltier, Disha Ravi, Elizabeth Wathuti, Greta Thunberg, Hilda Flavia Nakabuye, Howey Ou, Isra Hirsi, Luisa Neubauer, Vanessa Nakate og Xiye Bastida.

Politiske anbefalinger

En logisk politisk anbefaling er at fremme inddragelsen af et kønsperspektiv, der er intersektionelt med specifikke kønsmål i politikkerne. Klimaforandringspolitikker bør ikke være kønsblinde eller blinde for indvirkningen af og sammenhængen med racisme eller neokolonialisme. Feminister har dog hævdet, at mainstreaming af køn i klimapolitikker ikke er nok til at opnå klimaretfærdighed. Diskursen om klimaforandringer og køn kræver et skift i retning af at tage fat på underliggende problemer, der kan bidrage til at skabe transformative kønsforandringer.

De europæiske lande og EU bør tage ansvar for de nuværende makroøkonomiske politikker, der i høj grad bidrager til forurening såsom CO₂-udledning, og de bør ændre disse politikker. Det indebærer støtte til makroøkonomiske strategier, der sigter mod en overgang til en "velfærds-" eller "omsorgsøkonomi". En sådan økonomi vil også kræve, at virksomheder holdes ansvarlige for at opretholde menneskerettigheder og miljøbeskyttelsesstandarder, samtidig med at det sikres, at udvindingsindustrien holdes ansvarlig for eventuelle negative virkninger, de måtte forårsage.

Ligestillingstiltag skal tage fat på de strukturelle barrierer, der er indlejret i normer, love og politikker, og som bidrager til ulighed og uretfærdighed. Kvinder, piger og kønsminoriteter, især dem, der oplever krydsende uligheder baseret på klasse, race, etnicitet, kaste og alder, skal fremmes, så de kan engagere sig fuldt ud og på lige fod i beslutninger om arealanvendelse, klimaforvaltning og politikudvikling på nationalt og internationalt niveau. For at styrke kvinders og deres samfunds evne til at tale for deres rettigheder og interesser bør feministiske ledere mødes på tværs af bevægelser for at sikre, at udelukkede stemmer bliver hørt.

Spotlight på kvinders kollektive landbrug

Women's Action in Development (NAWAD) er en organisation, der blev etableret i Uganda i 2009, og som er dedikeret til at styrke kvinder og piger, samtidig med at den kæmper for social retfærdighed, økonomisk stabilitet og bæredygtig miljøforvaltning. Organisationen lægger vægt på samarbejde og understreger vigtigheden af at samarbejde med mænd for at styrke familier og lokalsamfund og frigøre alle uganderes fulde potentiale. NAWAD er især aktivt engageret i landbrug og går ind for kollektivt landbrug for at løse jordrelaterede udfordringer. Ved at opfordre kvinder til at kombinere ressourcer til fælles jordkøb fremhæver NAWAD den forbedrede beskyttelse, der følger af kollektivt ejerskab, hvilket gør eksterne indgreb, især fra ægtemænd, sværere. Høsten betragtes også som en kollektiv indsats, så kvinderne kan høste større fordele af deres fælles hårde arbejde i løbet af året. På den måde giver NAWAD kvinderne mulighed for at udnytte deres forskellige færdigheder, viden og erfaringer i fællesskab og dermed fremme udviklingen af lokalsamfundets modstandskraft.

Spotlight på Fridays For Future

Individuelle eksempler, især blandt kvindelige klimaaktivister, fremhæver yderligere unge kvinders indflydelsesrige rolle i klimaindsatsen. En fremtrædende illustration er den globale klimastrejkebevægelse Fridays for Future, som startede i august 2018. Selv om bevægelsen omfattede mange forskellige deltagere, blev den startet af Greta Thunberg, en svensk pige, der var 15 år på det tidspunkt. Bemærkelsesværdige ledere i forskellige lande, såsom Luisa Neubauer i Tyskland, Disha Ravi i Indien og Hilda Flavia Nakabuye i Uganda, er eksempler på unge kvinder i centrale roller, som bidrager væsentligt til bevægelsens nationale gennemslagskraft. Fridays for Future-aktivister udøver moralsk indflydelse på politiske beslutningstagere og opfordrer dem til at prioritere videnskabelig indsigt og gennemføre robuste foranstaltninger til bekæmpelse af global opvarmning. Deres fortalervirksomhed opfordrer specifikt til politikker, der er i overensstemmelse med Paris-aftalen, og som sigter mod en vej langt under 2 °C. En vigtig milepæl indtraf under Global Week for Future i september 2023 med anslået fire millioner deltagere, hvilket markerede en af de største klimastrejker i historien.

Klimademonstration i Glasgow, den 5. november 2021. Credit: [Oliver Kornblihtt / Midia NINJA / #COP-Collab26 Flickr, CC 2.0-licens](#)

Spotlight på oprindelige kvinders aktivisme

En bemærkelsesværdig del af klimaaktivismen omfatter aktivister fra oprindelige samfund. Selvom de kun udgør 5 % af verdens befolkning, spiller de oprindelige samfund en afgørende rolle i beskyttelsen af 80 % af verdens biodiversitet, hvilket gør dem til uundværlige aktører i klimabeskyttelsesstrategier. Taily Terena fra Brasilien skiller sig ud som en betydningsfuld kvindelig aktivist for oprindelige folk, der kæmper for oprindelige kvinders rettigheder og miljø-sager. Som medlem af "Enlace Continental de Mujeres Indígenas" (Continental Network of Indigenous Women of the Americas) har hun holdt stærke taler ved FN's rammekonvention, hvor hun har fremhævet skæringspunktet mellem oprindeligt folks rettigheder og miljøforvaltning.

Klimademonstration i Glasgow, den 5. november 2021

Credit: [Oliver Kornblihtt / Mídia NINJA / #COPCollab26 Flickr, CC 2.0-licens](#)

Forfattere: Emma Rainey (WIDE+), Gea Meijers (WIDE+), Elena Georgiardi (GenderCC)

Grafisk design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieret af Den Europæiske Union. Synspunkter og holdninger, der kommer til udtryk, er udelukkende forfatterens/forfatternes og er ikke nødvendigvis udtryk for Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Forvaltningsorgan for Uddannelse og Kulturs (EACEA) officielle holdning. Hverken den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlig herfor.

Ordliste

- **Allierede:** Mennesker, der (typisk) er heteroseksuelle og/eller ciskønnede, og som støtter LGBTIQ-samfundet.
- **Cis-køn:** Personer, der identificerer sig med det køn, de fik tildelt ved fødslen.
- **Dekolonialisme:** En optik og proces, der beskæftiger sig med at dekonstruere imperialistisk kolonisering, hvidhed, inklusion og eksklusion, magtdynamikker og eurocentrisme.
- **Delt mobilitet:** Bredt defineret som transporttjenester og -ressourcer, der deles mellem brugere, enten samtidig eller efter hinanden.
- **Den europæiske grønne pagt:** Et sæt politikker foreslået af Europa-Kommissionen for at gøre EU's økonomi bæredygtig og klimaneutral inden 2050. Den har til formål at reducere udledningen af drivhusgasser, fremme miljømæssig bæredygtighed og investere i vedvarende energi, energieffektivitet, bæredygtig transport og bevarelse af biodiversitet.
- **Energifattigdom:** Et udtryk, der bruges til at beskrive en situation, hvor en husstand ikke har råd til de mest basale energiniveauer til tilstrækkelig opvarmning, madlavning, belysning og brug af apparater i hjemmet.
- **Feminisering:** Henviser til den proces eller tendens, hvor visse erhverv, industrier eller sociale roller i stigende grad bliver domineret af kvinder. Det kan have forskellige sociale, økonomiske og kulturelle konsekvenser, herunder ændringer i magtdynamik, arbejdsmarkedstendenser og samfundsmæssige opfattelser af kønsroller.
- **Feministisk retfærdig omstilling:** En tilgang til omstilling til en bæredygtig økonomi, der prioriterer kvinders og marginaliserede gruppers behov og rettigheder, og som sigter mod at løse sociale, økonomiske og miljømæssige uretfærdigheder, der er forbundet med processen.
- **Forandringsagent:** Et individ eller en gruppe af individer, der tager initiativ til og organiserer sociale forandringer på en organiseret måde.
- **Græsrodskollektiver:** En græsrodsbevægelse, der udnytter beboerne på et bestemt sted eller i et bestemt samfund som grundlag for et politisk eller økonomisk initiativ. Disse bevægelser og organisationer bruger kollektiv handling på lokalt plan til at skabe forandringer, der kan give genlyd regionalt, nationalt eller endda globalt.
- **Heteronormativitet:** Betegner eller relaterer til et verdensbillede, der fremmer heteroseksualitet som normen eller den foretrukne seksuelle orientering.
- **Ikke-binær:** Betegner personer, der ikke udelukkende identificerer sig som mand eller kvinde. I stedet kan de identificere sig som en kombination af begge køn, ingen af delene eller som et helt andet køn. Ikke-binære personer kan bruge forskellige udtryk til at beskrive deres kønsidentitet, f.eks. genderqueer, genderfluid, agender eller bigender. Denne identitet udfordrer den traditionelle binære forståelse af køn som udelukkende mand eller kvinde og anerkender kønsidentiteternes mangfoldighed og kompleksitet.
- **Intersektionalitet:** Et værktøj til at forstå, hvordan forskellige personlige karakteristika som race, etnicitet, religion, handicap, alder, seksuel orientering og kønsidentitet krydser hinanden og skaber unikke oplevelser af diskrimination. Det anerkender, at individer har flere, lagdelte identiteter, der er formet af sociale relationer og magtstrukturer. Ved at undersøge disse krydsninger afsløres kompleksiteten af diskrimination og ulemper som følge af kombinationen af identiteter.
- **Klimaretfærdighed:** Vedrører bekymringer om de ulige resultater for forskellige mennesker og steder, der er forbundet med sårbarhed over for klimapåvirkninger, og retfærdigheden af politiske og praktiske reaktioner på klimaforandringer og deres konsekvenser.
- **Klimasårbarhed:** Den grad, i hvilken naturlige, byggede og menneskelige systemer er i fare for at blive udsat for påvirkninger fra klimaforandringer.
- **Køn:** Henviser til roller, adfærd, egenskaber og muligheder, som samfundet anser for passende for 'kvinder' og 'mænd'. Kønnene er socialt konstruerede, læres gennem socialiseringsprocesser og varierer på tværs af kulturer/samfund og ændrer sig over tid. Køn er et spektrum, der kan omfatte andre identiteter end de traditionelle binære.
- **Køn (biologisk):** Henviser til de biologiske karakteristika, der definerer mennesker som kvinder eller mænd. Disse sæt af biologiske karakteristika udelukker ikke hinanden, da der findes interkønnede personer, som har begge dele, men i de fleste tilfælde er det disse karakteristika, der adskiller mennesker som mænd og kvinder.
- **Kønsblindhed:** Manglende erkendelse af, at kvinders/pigers og mænds/drenge roller og ansvar tilskrives eller pålægges dem i specifikke sociale, kulturelle, økonomiske og politiske sammenhænge.
- **Kønsmainstreaming:** Integrering af et ligestillingsperspektiv i alle faser af politiske processer for at sikre, at både kvinders og mænds bekymringer og erfaringer tages i betragtning ved udformning, implementering, overvågning og evaluering af politikker og programmer på tværs af alle samfundsmæssige områder. Det endelige mål er at opnå ligestilling mellem kønnene ved at sikre, at kvinder og mænd får lige meget ud af det, og at ulighed ikke opretholdes.
- **Kønsminoritet:** Henviser til minoritets-kønsidentiteter uden for den traditionelle kønsbinaritet, som omfatter transkønnede kvinder, transkønnede mænd og ikke-binære personer blandt mange andre marginaliserede kønsidentiteter.
- **Kønsneutral:** En politik, et program eller en situation, der ikke har nogen forskellig positiv eller negativ indvirkning på forholdet mellem kønnene eller på ligestillingen mellem kvinder og mænd.
- **Kønsneutralt sprog:** Et bredt dækkende udtryk for sprogpraksisser, der har til formål at undgå fordomme, diskrimination eller nedværdigende implikationer baseret på køn eller sex. Formålet er at undgå ordvalg, der kan antyde, at det ene køn er standarden eller normen.
- **Kønsroller:** Et sæt socialt foreskrevne adfærdsformer og holdninger, der anses for passende eller ønskværdige for personer baseret på deres køn.
- **Køns sensitiv:** Evnen til at anerkende og fremhæve eksisterende kønsforskelle, problemer og uligheder og tage højde for dem i udformningen og implementeringen af strategier og programmer.
- **LGBTIQ:** Lesbisk, bøsse, bisexuel, transseksuel/transgender, interseksuel, queer
- **Neokolonialisme:** Den økonomiske og politiske politik, hvormed en stormagt indirekte opretholder eller udvider sin indflydelse på andre områder eller mennesker.
- **Neoliberal:** En politisk ideologi, der går ind for politikker, der fremmer frimarkedskapitalisme, deregulering og reduktion af offentlige udgifter.
- **Paris-aftalen:** En international traktat under UNFCCC, der har til formål at begrænse den globale opvarmning til langt under 2 grader Celsius og stræbe efter 1,5 grader Celsius. Den indeholder forpligtelser til at reducere udledningen af drivhusgasser, øge modstandsdygtigheden over for klimaændringer og yde økonomisk støtte til udviklingslandene.
- **Queer:** Betegner eller relaterer til en seksuel og køns mæssig identitet, der ikke svarer til etablerede heteroseksuelle og cis-binære normer.
- **Retfærdighed på energiområdet:** Indebærer at sikre lige adgang til rene energiresourcer til en overkommelig pris og at håndtere sociale, økonomiske og miljømæssige konsekvenser i forbindelse med energiproduktion og -forbrug. Det søger at afbøde forskelle i energiadgang, overkommelige priser og miljømæssige byrder med særlig opmærksomhed på marginaliserede samfund, der er uforholdsmæssigt hårdt ramt af energirelaterede problemer.
- **Sikre rum:** Et sted eller et miljø, hvor en person eller en gruppe mennesker kan føle sig sikre på, at de ikke vil blive udsat for diskrimination, kritik, chikane eller anden følelsesmæssig eller fysisk skade.

- **Sårbarhed:** De forhold, der bestemmes af fysiske, sociale, økonomiske og miljømæssige faktorer eller processer, som øger et individs, et samfunds, et aktivt eller et systems modtagelighed over for virkningerne af farer.
- **Tidsfattigdom:** Den uforholdsmæssigt store mængde tid, som kvinder bruger på ulønnet arbejde, hvilket begrænser deres evne til at engagere sig i andre områder og aktiviteter.
- **Transkønnet:** Personer, hvis køn ikke er det samme som eller ikke passer til det køn, de blev tildelt ved fødslen. Transpersoner kan beskrive sig selv ved hjælp af et eller flere af en lang række udtryk som transkønnet, transseksuel, gender-queer (GQ), gender-fluid, non-binær, gender-variant, crossdresser, kønsløs, agender, ikke-kønnet, tredje køn, bi-kønnet, trans-mænd, trans-kvinde, trans-maskulin, trans-feminin og neutrois.
- **Ulønnet arbejde:** Henviser til arbejde, som enkeltpersoner udfører uden at modtage økonomisk kompensation. Det kan omfatte huslige pligter, plejansvar og andre opgaver (som for det meste udføres af kvinder), der bidrager til samfundet, men som ikke er formelt anerkendt eller aflønnet i traditionel forstand.
- **Usikker boligsituation:** Et paraplybegreb, der omfatter flere dimensioner af boligproblemer, som folk kan opleve, herunder overkommelige priser, sikkerhed, kvalitet, ustabilitet og tab af bolig.
- **UNFCCC:** De Forenede Nationers rammekonvention om klimaændringer

Bibliografi

- Arora-Jonsson, S. (2011). Virtue and vulnerability: Discourses on women, gender and climate change. *Global Environmental Change*, 21(2): 744-751. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.01.005>
- Balikoowa, K., Nabanoga, G., Tumusiime, D. M., & Mbogga, M. S. (2019). Gender-differentiated vulnerability to climate change in eastern Uganda. *Climate and Development*, 11(10): 839-849. <https://doi.org/10.1080/17565529.2019.1580555>
- Banjo, F. (2023). 8 Indigenous Activists Fighting Injustice That You Should Know. *Global Citizen*. <https://www.globalcitizen.org/en/content/indigenous-activists-climate-change-injustice/>
- Dankelman, I. (2012). Gender and Climate Change: An Introduction. *Global Environmental Politics*, 12(1): 128-129. https://doi.org/10.1162/GLEP_r_00103
- Daughters of Earth. (2023). Promoting Collective Farms and Food Sovereignty among the Pallur Dalit Women. <https://daughtersforearth.org/project/promoting-collective-farms-and-food-sovereignty-among-the-pallur-dalit-women/>
- Djoudi, H., Locatelli, B., Vaast, C., Asher, K., Brockhaus, M., & Basnett Sijapati, B. (2016). Beyond dichotomies: Gender and intersecting inequalities in climate change studies. *Ambio*, 45(3): 248-262. <https://doi.org/10.1007/s13280-016-0825-2>
- Euronews Green. (2023). From solo protest to global movement: Five years of Fridays for Future in pictures. <https://www.euronews.com/green/2023/08/21/from-solo-protest-to-global-movement-five-years-of-fridays-for-future-in-pictures#:~:text=In%202019%2C%20momentum%20built%20for,1%2C600%20protests%20across%20150%20countries>
- Georgiadi, E. (2023). Gender and Climate Change Discourses in Uganda: Insights from women representations of CSOs. Radboud University. https://www.gendercc.net/fileadmin/inhalte/dokumente/8_Resources/Publications/Final_Thesis_Georgiadi.pdf
- Greenpeace Australia Pacific. (2021). Climate change is a man-made problem that disproportionately impacts women. It needs feminist solutions. <https://www.greenpeace.org.au/blog/climate-change-is-a-man-made-problem-that-disproportionately-impacts-women-it-needs-feminist-solutions/>
- Mavisakalyan, A., & Tarverdi, Y. (2019). Gender and climate change: Do female parliamentarians make a difference? *European Journal of Political Economy*, Elsevier, 56(C): 151-164. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2018.08.001>
- National Association for Women's Action in Development. <https://nawad.co.ug/>
- Nellemann, C., Verma, R., & Hislop, L. (eds). (2011). Women at the frontline of climate change: Gender risks and hopes. A Rapid Response Assessment. United Nations Environment Programme. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/7985>
- Tschakert, P., & Machado, M., 2012: Gender justice and rights in climate change adaptation: Opportunities and pitfalls. <https://doi.org/10.1080/17496535.2012.704929>
- United Nations. Climate Action - Women as Agents of Change. <https://www.un.org/en/climatechange/climate-solutions/womens-agents-change>
- UN Women. (2022). Explainer: How gender inequality and climate change are interconnected. <https://www.unwomen.org/en/news-stories/explainer/2022/02/explainer-how-gender-inequality-and-climate-change-are-interconnected>
- Üstündağlı Erten, E., Güzelöğlü, E. B., Ifaei, P., Khalilpour, K., Ifaei, P., & Yoo, C. (2024). Decoding intersectionality: A systematic review of gender and Energy Dynamics under the structural and situational effects of contexts. *Energy Research & Social Science*, 110. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2024.103432>
- Wen-Besson, J., & Sabater, L. (2024). Gender Equality for Greener and Bluer Futures: Why Women's Leadership Matters for Realising Environmental Goals. IUCN. <https://www.iucn.org/resources/grey-literature/gender-equality-greener-and-bluer-futures-why-womens-leadership-matters>

Om projektet

"Køn og klimaretfærdighed: Knowledge for Empowerment" med akronymet "COPGendered" er et EU-finansieret projekt under Erasmus+-programmet, som startede i december 2022 og løber i tre år. Projektet ledes af WIDE+ og et transnationalt konsortium bestående af syv førende partnere, herunder Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU-Women and Development, Mundubat og CSCD. Det primære mål er at udstyre de studerende med værktøjer, viden og metoder til at forstå og håndtere de kritiske forbindelser mellem ulighed mellem kønnene og klimakrisen.

Dette briefingpapier er en del af en serie papirer, der dykker ned i specifikke temaer om sammenhængen mellem køn og klimaretfærdighed. Dette omfatter følgende briefingpapirer:

- Klimaretfærdighed, køn og energi
- Klimaretfærdighed, køn og LGBTIQ
- Klimaretfærdighed, køn og transport
- Køn og migration på grund af klima
- Klimaretfærdighed, køn og ekstraktivisme

Du kan læse mere om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

